

De Rogstekers van Weert.

en de prent van Pieter Vogias.

De grootste en meest ontwikkelde spotsage die we in Limburg kennen is wel die omtrent de Rogstekers, de sage van Weert. Ze mag op één lijn gesteld worden met soortgelijke omtrent de Maanblusschers van Mechelen, door niemand minder dan Guido Gezelle bezongen.

De inhoud van de Weerter sage mag bekend heeten : een vischboer verliest van zijn kar een rog en de simpele Weertenaars, den visch ontwarend, meenen dat een monster uit de hel de stad bedreigt. Heel de weerbare burgerij dromt te samen, de noodklok luidt, de pastoor wil het terrein van den strijd zegenen... Voor evenwel de strijd tegen het gedrocht losbreekt, heeft de vischboer zijn verlies ontdekt, hij komt terug en gooit, tot verbijstering der doodsbenauwde Weertenaren, den afgevalen rog op zijn kar, onder het smalende rijmpje :

„O, domme Weertenaren, wat u brengt in zulke benauwenis,
Is geen baarljke duivel, maar een simpele visch.”

Waaruit deze sage ontstond is moeilijk meer te achterhalen. Hebben we te doen met de generaliseering van een geval aan een paar Weertenaren overkomen? Hoe 't ook zij, de sage was voor een paar eeuwen al zeer verspreid, want er bestaat een oude prent, die de geschiedenis uitvoerig in woord-en-beeld brengt.

Een zonderlinge plaat. Nogal groot van formaat en zoo overladen van kleine episodén, dat ze zich hier in haar geheel moeilijk reproduceeren laat; ze is geteekend : „Pieter Vogias excudit”, wat ontwerp van een ander niet uitsluit. Deze gravure heeft in menig opzicht kwaliteiten. De compositie ervan doet knap en evenwichtig aan, de techniek is flink en beheerscht, de uitbeelding der typen vlot en levendig.

Het geheel getuigt van een merkwaardige fantasie, die aan Pieter Breughel denken doet. De spot is niet fijn, grof zelfs en plat, grotesk doch met stijl. Allerlei zotte wanstaltigheden zien we vereenigd op deze prent, tot een kop, wandelende op een stel beenen, toe.

De tekst is bij gegraveerd, met volkomen versmading van iedere punctuatie. Boven dit wereldje van dwaasheid lezen wij in gothische letteren :

Ghy burgers en boeren aenschouwt hier met verblyden
Hoe de helden van Waert een doden Roch bestryden.

Bezinnend volgt dan, in verholén hoon, het volgende rijm, een schalksche ouverture :

Wat mach dit volk al rasen
     om een vreeslyck dier te steecken
 Is daer eer aen te halen
     mach ick myn hoeft niet mee breken
 Sou men soo tegen alle vreemde monsters
     steeken dat sou altyd wel dueren
 Neen ick wil myn standaert
     soo licht niet avontueren
 Ick steeck liever een dier
     dat al de weerekt kent
 Al heeft men noyt besocht
     men wort het strackx gewent
 Men blyfter niet doot of
     al wort men wat amachtigh
 Men is in corten tyd
     haest weer even krachtig.

Dit lezen we in den linkerbovenhoek. Het volgende treffen we rechts aan.
 (Men lette op het wijsgeerig slot).

Siet hier dees boeren rasen
     trommelen en trompetten blasen
 Steecken schieten houwen slaen
     elck wil hier de prys begaen
 Ay vrienden wilt ghy stryt beginnen
     leert u selfs eerst overwinnen
 Want u eygen vlees en bloet
     u de meeste strydt aendoet
 Wat hoeft ghy vreemt gediert te soecken
     hier en daer in vreemde hoeke
 't Wreetste monster datter leeft
     yder by hem selven heeft.

De eerste reeks van figuren geeft elementen te aanschouwen die we in de gewone sage niet kennen: kleine menschen (onnoozele kinderen?) komen op klein gedierte aangereden:

't Is voorwaar een vreemde stryt
 Datmen op honden en vogels ryt.

Een stoere krijgsman, 'n vuurroer afschietend, vordert, ook al vanwege zijn houten been, onze aandacht:

Stae boeren aen een zy
 Dat ick u schiet vorby
 En 't monster als een helt
 Doorschiet op het velt.

Twee komen er op één rund aangereden:

't Voetvolck zal in 't voetsant raken
 Soo wy Ruyters geen battaly maken.

FRAGMENT UIT DE PLAAT VAN VOGIAS.

Reprod. Fr. Lahaye.

Een vent met een tobbe op den kop, roept manhaftig :
 Ick sal hem thart of steeken
 Oft zal aen myn macht gebreeken.

In den rechterbovenhoek vrouwen, kinderen en iemand in een pij ; men luidt
 in een boom hangende klokken :

De stormklok luyt tland is in noot
 Veel luyden blyven van vreesse doot.

De pastoor is niet vergeten, evenmin als de misdienaars, met een kuipje om
 de lenden :

't Sa mannen wycktter syd
 dat ick de plaets eerst wyd
 Want nu de noot gaet aen de man
 nu doet yder wat hy kan.

De hoofdmacht der Weertenaren is intusschen paraat. Ze trekken op met
 een riek en een hak, met stoelen en banken, één grijpt zijn zwaard, doch draagt,
 in reserve, een mes tusschen de tanden, een ander hanteert een kruisboog.

Een wijf met een pintneus zegt bezorgd :

Ay mannen wat ghy doet
 Weest niet te groot van moet
 Ghy syt te fel in 't stryden
 Ghy comt het dier te nae
 Ick vrees ghy sult te spae
 Noch droefheyte daerom lyden.

De dappere kerels laten zich niet bang maken en antwoorden onvervaard :

Wat brilt ons twyfs gespuys
Wy raden u gaet thuys
Wilt ons hier niet beletten
Voor tlieve Vaderlandt
Willen wy gelycken hant
Ons lyf en leven setten.

Iemand schijnt z'n gezond verstand behouden te hebben en constateert :

Hoe vechten de boeren soo om een vis
'k Geloof sy weten niet dathet een Roch is.

Een ander, met pijp en bril achter op den hoed, voelt zich tegen de komende gevaren niet meer opgewassen en verzucht :

Eertyds was ick een helt
Alwaer wat was te steeken
Maer nu ist soo gestelt
Myn macht begint tonbreken
De wil die is wel goet
Maer trietschap is te swack
Myn pyp steeckt op myn hoet
En ick hou myn gemack.

Een kanon komt erbij te pas ; het vuurt een bal op het monster af en de artillerist verzekert :

Die koegel gaet hem door syn huyt
En daermee blaest hy tleven uyt
Soo ick thart niet treffen ken
Secht dan dat ick geen crysman ben.

Iemand, onder een hoed, komt met twee kroonsabels getrokken, aangerend :

Al waert de duyvel uyt de hel
Of noch tien duysent mael soo fel
Soo sal ick toonen metter daet
Dat my de saek terherthen gaet.

Een bultenaartje, met in iedere hand een dagge — en een spoor vóórop op den rechtervoet, blijft in durf niet achter :

Foey ghy eer vergeten beest
't Schynt dat ghy u leven vreest
Schaemt u doch ghy blooden bloet
Denckt wat schant dat ghy u doet
Elck voeght hem tot den stryt
En ghy leght hier van angxten schyt.

Aan dezelfde figuur behoort ook nog wel het volgende :

Al die hem selven stelt in noot
Die moet vechten of hy blyft doot.

Zonder commentaar de woorden van een ander held :

't Is maer los cruyt daer ick me schiet
De koegels quetsen niemandt niet
Maer soo my ymant komt te naer
Die wort de reuck van 't cruyt gewaer.

FRAGMENT (SLOT) UIT DE PLAAT VAN VOGIAS.

Reprod. Fr. Lahaye.

Een fantastisch gedrocht, met kromzwaard terzijde, declameert zijn patriotisme :

Veel liever te sterven voort Vaderlant
 Als eer te derven en leeven in schant

De onvermijdelijke strijd met het hellegebroedsel gaat aanvangen :
 't Sa vrome burgery
 Staet nu malkander by
 Treck u degens uyt u schee
 Want hier is geen gecken mee.

De moed van menigeen slinkt. Met geweld poogt een wijf haar vent van strijden te weerhouden. Anderen krijgen maagkrampen van emotie. Men aarzelt :

't Is alsoo gelyck ghy seght
 Ick en hou van geen gevecht
 Ook vind ick in myn gemoet
 Dat de krygh geen deucht en doet
 Dat ment monster niet gerust
 en genieten synen lust
 En niet selfs de stryt aen boot
 't Stryden was ons dan geen noot
 Ick sie dit dier dat hout hem stil
 en niemant weet of 't quaet doen wil

Waer toe dan soo seer geraest
en hem tot den stryt gehaest
't Is misschien een dooden romp
of wel licht een aerden klomp
Datmen 't van naby besach
't Sou maer dienen tot belach
Doch 't zy soo 't wil ick hou my vry
En ick leef gerust en bly
Want wie in eygen vryheyt leeft
't Is wis dat hy veel blyheyt heeft.

Het voor menigeen dreigende levensgevaar maant tot bezinning. Beter bloode Jan, dan doode Jan en men leeft maar één keer :

Ghy helden siet dat ghy voorsichtich stryt
opdat ghy uselver niet vergist.
Want soo ghy u leven eens raekt quyt
ghy hebt geen ander inde kist.

Het slot doet al heel tragi-comisch aan. Iemand in nachtgewaad ligt op den grond uitgestrekt en een duiveltje op den achtergrond gebaart ontsteld :

Siet hier een strytbaer heldt
Leyt uytgestreckt in 't velt
Soo dra hy 't monster sacht te deeg
Van angst hy strax ter aerden seeg.

De bespotting der Rogstekers handhaaft zich op deze prent wel heel fel. Opvallend is, dat het smalende slot uit de sage, gelijk we die nu kennen, ontbreekt. De visscher blijft onzichtbaar, zoowel aan het begin als aan het einde. Ontwikkelde de sage zich na het afdrukken dezer prent nog ?

Er zou over deze curieuze, hoewel niet in ieder detail delicate plaat, nog heel wat te vertellen zijn. We beperken ons tot een beknopte beschrijving ervan. Uitvoerige analyseering zou immers uitgroeien tot een cultuur-historische studie. Pieter Vogias graveerde hier zooveel wonderlijks en raadselachtigs bijeen, dat een studeerend Weertenaar er best een interessant academisch proefschrift uit distilleeren kan.

M. K.